

67 (67).
SİRANUŞ LAZAR PETROSYAN'IN ANLATTIKLARI
(1910, KARS DOĞUMLU)

1918 yılına kadar biz Kars'ta özgürce yaşıyorduk. 1918'de Ermeni-Türk savaşı patlak verdi. Ben çocuktum. Annem Vardanuş'un dört çocuğu vardı. Bize iki at göndermiş ve şöyle demişlerdi : "Ğazar, çatışmalar başlar başlamaz çocuklarını atlara bindirir göç edersin." Biz, Türklerin şehre akın etmesinden evvel şehrimizi terk ettik. Bir ineğimiz vardı. Ben onu çok seviyordum. O ineği yanımızda götürdük. Ama yolda ineğin bize problem çıkardığını görünce onu salıverdük. İnek başını çevirip biz kaybolana kadar bizim tarafımıza baktı. Yolumuza devam ettik; başka Ermeniler de bize katıldı. Bir de baktık ki, Mazreli Kürtler gelmiş. Yoğun bir yaylın ateşi açıldığını duyduk. Biz vadideki bahçelere daldık; arabalardan indik. Mişa o zamanlar 10 yaşındaydı.

Ben kendi gözümle gördüklerimi anlatıyorum. Üst üste yığılmış bir sürü insan vardı, çaresizdik. Annem beni ve kız kardeşimi suya atmak istedi. On yaşında olan ağabeyim Mişa buna izin vermedi. Yolumuza devam ettik; bir dağın yamacına ulaştık. Birden bir asker "barış" diye bağırdı. Şimdi, bağırmanın Türk mü yoksa Ermeni bir muhacir mi olduğunu bilmiyoruz. İnsanlar "Herkes yakınlarını bulsun" diye bağışmaya başladılar. Babam bizi buldu; başındaki şapkayı suyun kenarında çıkarıp şapkasını suya daldırdı ve bize su getirip içirdi; çünkü hepimiz de korkmuştuk.

Yine yolumuza devam ettik. Az mı gittik, çok mu gittik bilmiyorum, birden Akhalkalak yolunda Türk üstümüze saldırdı. Biz Tiflis'e giderken Türk üstümüze saldırdı. Şansımızdan Andranik Paşa geldi. Türkler Andranik'ten öyle korkarlardı ki... Bir tane Türk dahi kalmadı. Akhalkalak'a vardık. Gulikam Köyü'ne gittik; sonra da Bakuryan Ormanı'na girdik. Bir ay boyunca yürümüştük. Her insan bir ağaç altını mesken tutmuş, ateş yakmıştı; yemek, bokon ekmeği pişiriyorduk.

Köyümüzün papazı bize şöyle dedi : "Tiflis'e gidip çocukları yetimhaneye yerleştirmek için izin alayım." Herkesi kabul ettiler, beni kabul etmediler. Ben ağlamaya başladım. Öyle bir ağlıyordum ki... Annem bana : "Git o çocukların elinden tut, içeri gir; kimin haberi olacak" dedi.

Ben de öyle yaptım.

Bizi Surami Yetimhanesi'ne götürdüler; yağmurdan kaçarken doluya tutulduk. Çocuklar yerlerde yatıyordu. Ne yana baksan ölümler görüyordun. Salgın hastalık baş göstermişti. O dönemde kolera, tifüs gibi hastalıklar kol geziyordu.

Kendi kendimize "ebeveynlerimizin yanına dönmek daha iyi" dedik. Ben, Mişa ve başka iki çocuk yetimhaneden kaçtık. Yolda olgunlaşmış buğday başaklarını kesip, çiğneyerek yiyorduk. Bir köye ulaştık. Karanlık bastı. Bir kadından hiç olmazsa bize yatacak bir yer vermesini rica ettik. Allah o kadına uzun ömürler versin; bize fırında pişirilmiş iki ekmeğe ve su getirdi. Yedik, içtik. Bize başka bir şey lazım değildi. Uyuduk. Suram'a nasıl ulaştığımızı bilmiyorum; ama Borjom'a vardığımızı biliyorum. Bir kadın ve bir erkek gelip beni götürmek için rica ettiler. Ben ağlamaya başladım.

- Mişacığım, diyordum, sakın beni onlara verme, sağ salim anneme götür. Gece uyuduk. Sabah, o adamla kadın yine geldi. İstemediğimizi anlayınca bize bilet, ekmek ve armut aldılar; trene bindirdiler ve Bakuryan'a vardık. Diğer iki çocuk : "Lokantaya gidip yemek yiyelim; dönüş yolunu biliyoruz" dedi.

Gidip baktık ki, bizim ağaç orda duruyor; ama bizimkiler ortalıkta gözükmüyorlar. Biz dördümüz o ağaca sarılıp ağlamaya başladık. Sesimizi göğe yükseliyordu. Meğer bizimkiler geceleyin kaçmışlar; sadece papaz orda kalmış. O gelip bize dedi ki : "Çocuklarım, niye ağlıyorsunuz. Gelin sizi yetimhaneye götüreyim."

Bizi yetimhaneye götürdü. Yetimhanede açtı; çöpleri karıştırıp içindekileri yiyorduk. Ormanda da meşe palamudu yiyorduk. Öyle zayıflamıştık ki, bir deri bir kemik kalmıştık; üstümüzde tüy bitmişti.

Meğer bizimkiler de bizi arıyorlarmış. Biz ne Surami Yetimhanesi'ndeydik, ne de Tiflis'te. Papaz gidip bizimkilere : "Sizin çocuklarınız Bakuryan'da" demiş. Annem bayılmış. Annem kolundaki bileziği satıp babamı Bakuryan'a göndermiş. Ben oturuyordum; iki üç kız beraberdik; dedim ki:

- Kim gelip iyi bir haber verirse, bugün yemeğimi ona veririm.

Birden, "babam geldi" dediler.

Ben buna inanmıyordum. Pencerenin yanına gidip baktım; gerçekten de gelen babamdı. Babam gelip bana sarıldı; ağlamaya başladık. Biz ağlaşırken babama : "Bizi uyutur, sonra da bırakır gidersen" diyorduk.

Babam ise : "Yavrularım, ben özellikle sizi bulmak için buraya geldim; sizi nasıl terk edip gidebilirim?" diye cevap veriyordu.

Gün ışıdı. Yola düştük. Babam yolu bilmiyordu. Zar zor tren garına vardık. Eve yayan dönüyorduk. Kapının yanına ulaştığımızda babam bize : "Ses çıkarmayın" dedi.

Annem içerden seslendi : "Kim o?"

Babam : "Benim, Ğazar; kapıyı aç" dedi.

- Çocuklarımı getirdin mi?

- Çocuklar yok, diye cevap verdi babam.

Annem oracıkta bayılmıştı. İyi ki, ağabeyim büyüktü; lambayı yakıp, ona su vermiş ve annem kendine gelmişti.

İnsanlar bizi görmeye geldi. Herkes : "Uzun zamandır aç kalmışlardır; azar azar yemek yedir" diye öğüt verdi. O zamanlar mısır ekmeği vardı. Bir ay içerisinde tombullaştık.

1920'de Ermenistan kurtarıldı; Sovyet iktidarı kuruldu; biz de Yerevan'a taşındık.